

הערכת הכלכלה של ישראל-פלסטין

מבוא

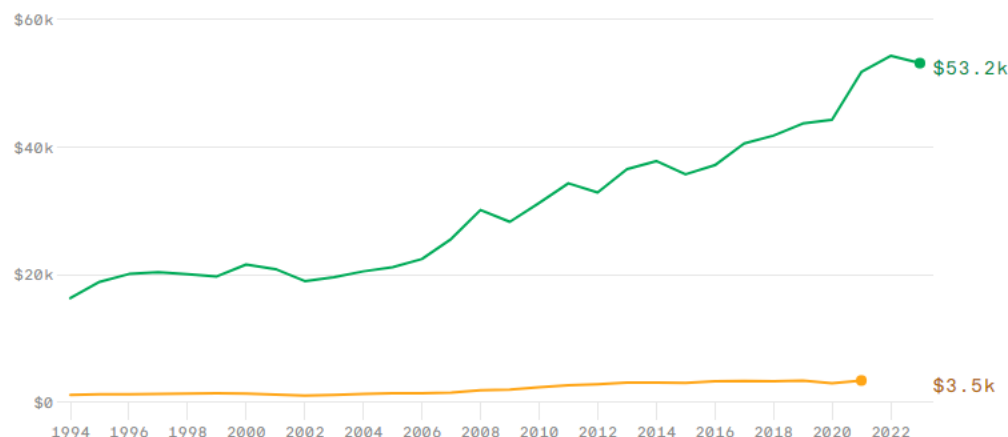
לרוב נהוג להתייחס לכלכלות של ישראל ופלסטין כשני גופים נפרדים. עם זאת, במובנים רבים, הן מתפקדות למעשה כמשק אחד. ישראל שולטת צבאית בשטחי הגדה המערבית ועזה מאז 1967, והיא אינה מכירה בפלסטין כמדינה עצמאית. בשני האזורים משתמשים באותו מטבע – השקל החדש. ישראל שולטת במרשם האוכלוסין ומנפיקה תעודות זהות לפלסטינים החיים בגדה ובעזה.

ישראל מנהלת את היבוא והיצוא הפלסטיני, כמו גם את תנועת האנשים לתוך השטחים ומחוצה להם, למעט הגבול בין עזה למצרים. עד פרוץ מלחמת ישראל-חמאס ב-7 באוקטובר 2023, כ-15% מהפלסטינים עבדו בישראל. למעשה, ישראל היא שותפת הסחר הגדולה ביותר של פלסטין.

אך "כלכלה אחת" זו איננה מתפקדת היטב. בעוד שישראל היא אחת הכלכלות החזקות בעולם עם צמיחה כלכלית יציבה במשך כ-30 שנה, פלסטין נחשבת לאחת הכלכלות העניות ביותר, כאשר התוצר לנפש שלה קטן פי 15 מזה של ישראל.

GDP per capita in Israel and the West Bank and Gaza

Annually; 1994–2023

Note: West Bank and Gaza GDP data is unavailable for 2022 and 2023; Data: IMF; Chart: Axios Visuals

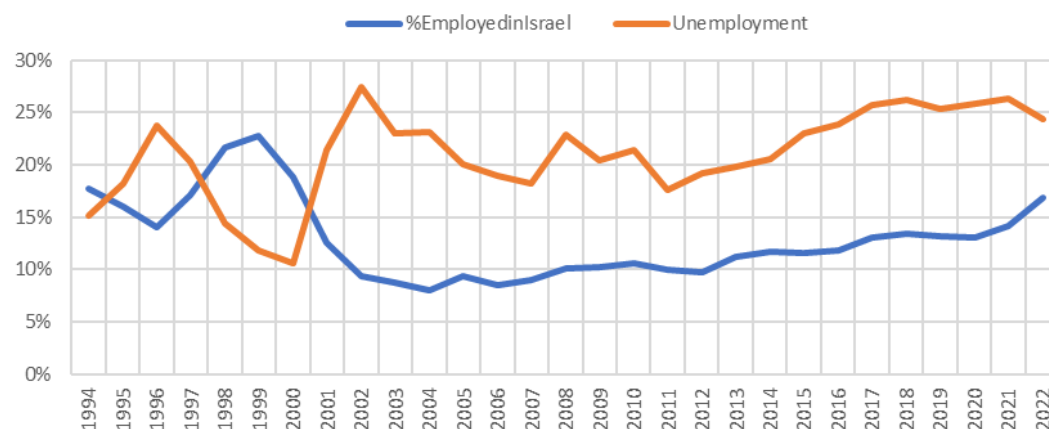
Fig.1

שליטה צבאית והשפעתה על הכלכלה הפלסטינית

השליטה הצבאית של ישראל בגדה המערבית והמצור על רצועת עזה פוגעים באופן חמור בפעילות הכלכלית הפלסטינית. הסכסוך יוצר הגבלות משמעותיות על צמיחה כלכלית ויצירת מקומות עבודה. סגרים, מגבלות תנועה ואמצעי ביטחון נוספים משבשים את שרשראות האספקה, מגבילים את הגישה לשווקים ומרתיעים השקעות זרות בפלסטין.

בנוסף, הכלכלה הפלסטינית תלויה באופן מהותי בשוק הישראלי הן מבחינת סחורות ושירותים והן מבחינת מקומות עבודה. רווחתם של פלסטינים רבים תלויה ביכולתם לעבוד בישראל. לפי נתוני הבנק העולמי, כ-200,000 פלסטינים מחזיקים בהיתרי עבודה בישראל – כ-15% מכוח העבודה הפלסטיני. שכרם בישראל גבוה משמעותית מהשכר שהם יכולים להרוויח בגדה המערבית או בעזה, וההכנסה שהם מביאים תומכת בכלכלה הפלסטינית כולה.

Share of Palestinians Employed in Israel of all employed Palestinians and Unemployment Rate in Palestine

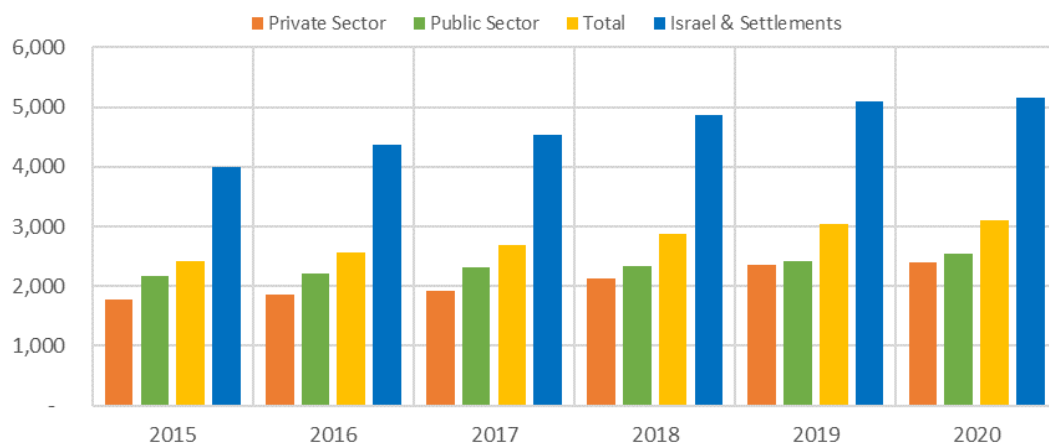

Source: PCBS

Fig 2

בגלל פערי ההכנסה הגדולים בין השטחים, הפלסטינים המועסקים בישראל מקבלים שכר גבוה משמעותית מאשר עמיתיהם העובדים במגזר הציבורי או הפרטי בתוך פלסטין.

Monthly Wages in the West Bank by Sector

Source: PCBS, Daily wages multiplied by 20

Fig. 3

מדד הג'יני של ישראל ופלסטין – מדד אי-שוויון

מדד הג'יני משמש למדידת אי-שוויון בהכנסות: 0 משקף שוויון מוחלט ו-100 מעיד על אי-שוויון קיצוני. במדינות רבות נמצא קשר חזק בין מדד ג'יני גבוה לבין חוסר יציבות, פשיעה אלימה ורמת רצח גבוהה.

ב-2022, מדד הג'יני של ישראל עמד על 48 – מהגבוהים שבמדינות ה-OECD. בארה"ב, לשם השוואה, עמד המדד על 46. בפלסטין, לעומת זאת, מדד הג'יני הגיע ל-61 – רמת אי-שוויון חריגה במיוחד.

נתון מעניין במיוחד מגלה כי ההכנסה השנתית של העשירון התחתון בישראל גבוהה מהכנסתו של העשירון העליון בפלסטין. כאשר חישבנו את מדד הג'יני של ישראל ופלסטין כאילו מדובר בכלכלה אחת, נמצא כי הוא עומד על 61.2 – מהגבוהים בעולם, שני רק לדרום אפריקה (62).

רמת אי-שוויון כה גבוהה נמצאה במחקרים רבים כקשורה ישירות לרמות גבוהות של אלימות. אם כוללים את מקרי המוות מהסכסוך הישראלי-פלסטיני לצד נתוני הפשיעה בישראל ובפלסטין, שיעור מקרי הרצח באזור עומד על 17.6 לכל 100,000 בני אדם – נתון הדומה למדינות מוכות פשיעה באמריקה הלטינית כמו אקוודור.

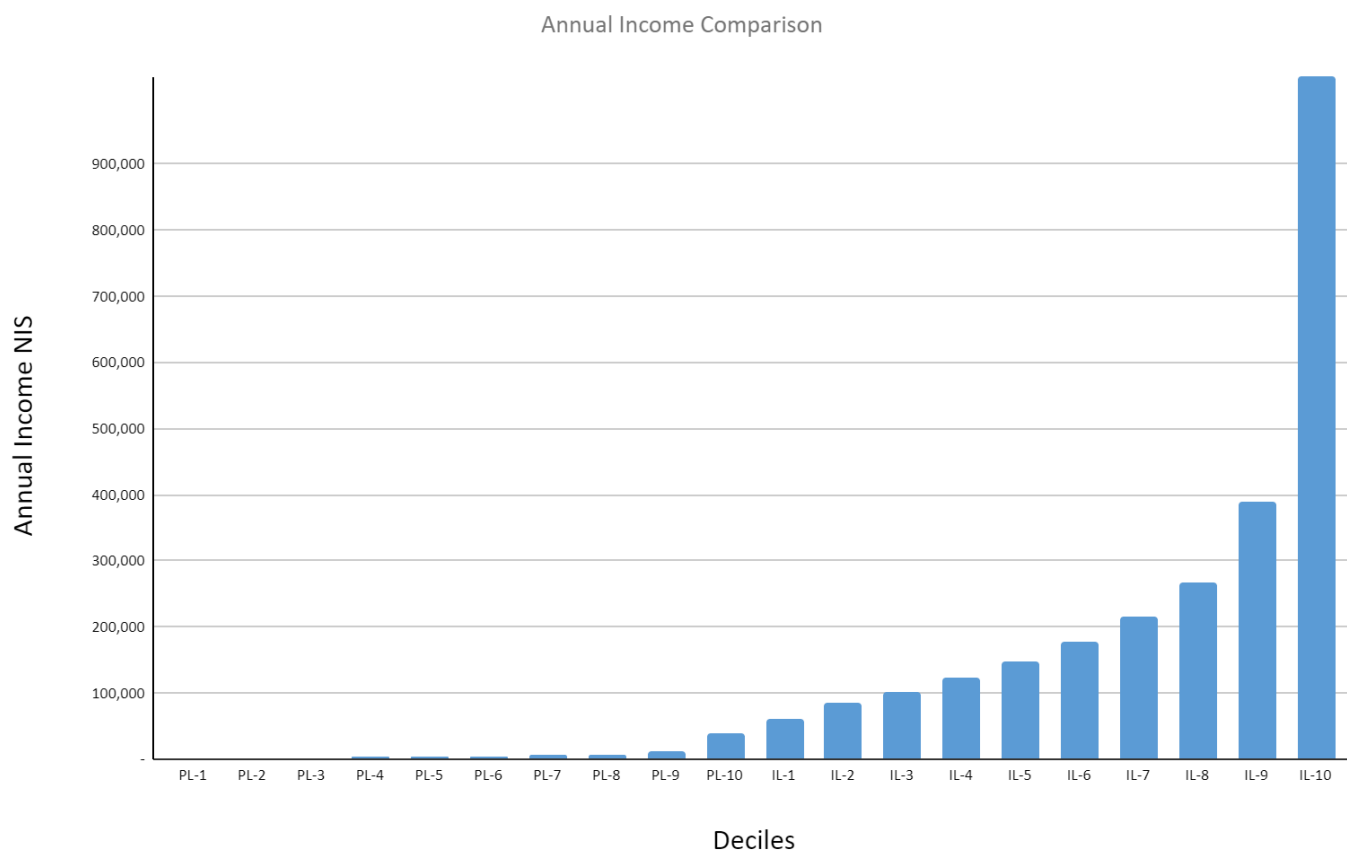

Fig 4. השוואה בין עשירוני פלסטין (PL) לעשירוני ישראל (IL).

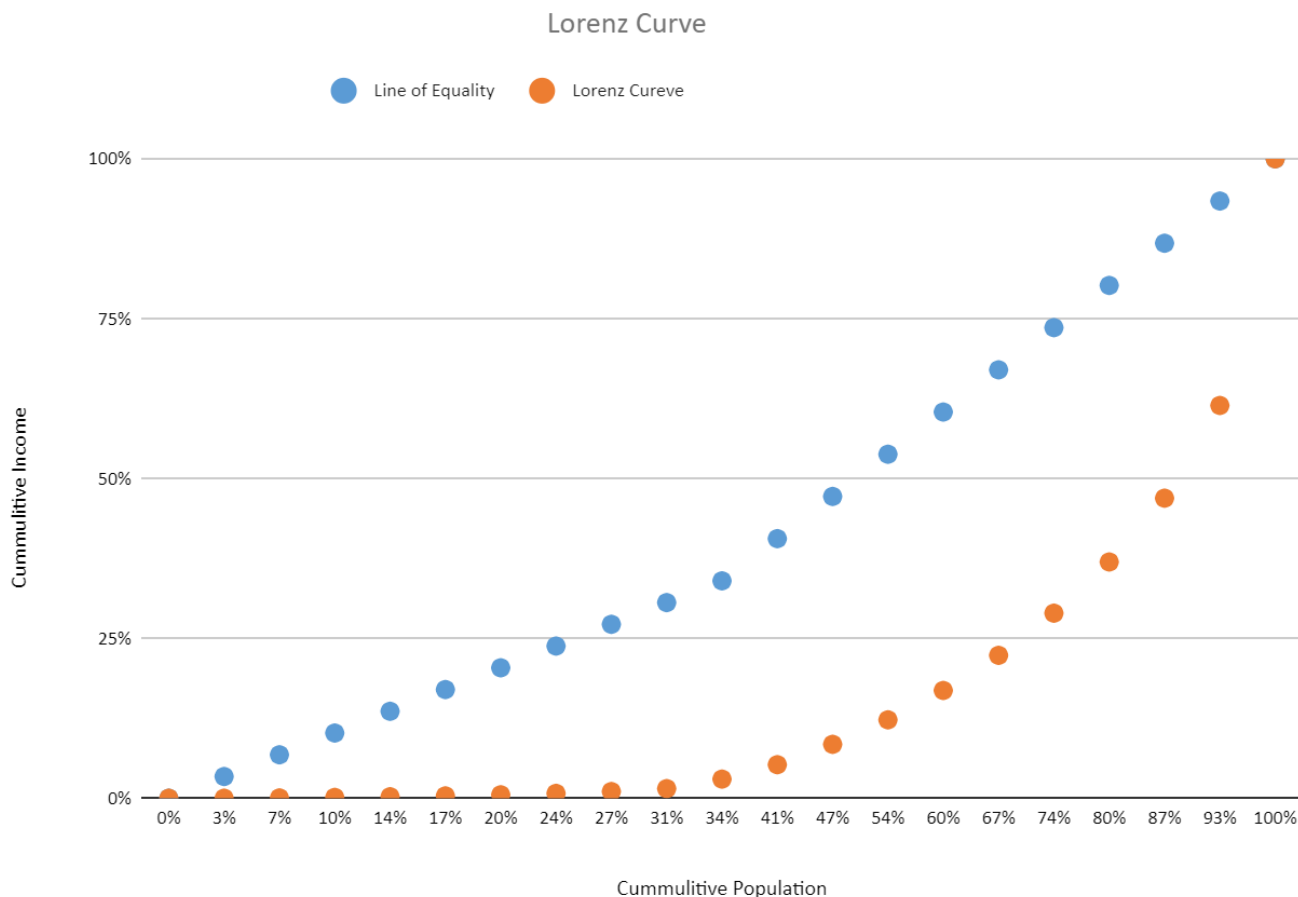

Fig 5. עקומת לורנץ משמשת לחישוב מדד ג'יני לישראל-פלסטין - מדד ג'יני מחושב על ידי השוואת הקווים הכחולים (קו ההון), המייצגים התפלגות שווה תיאורטית של הכנסה שבה לכולם יש אותה הכנסה, לבין העקומה הכתומה (עקומת לורנץ), המייצגת התפלגות ההכנסה בפועל על פני האוכלוסייה הישראלית והפלסטינית. מדד ג'יני הוא האחוז מהשטח מתחת לקו ההון שנמצא בין קו ההון לעקומת לורנץ, זה מייצג את רמת אי השוויון בהכנסה ביחס להתפלגות הזוגית האידיאלית.

ניצול ההון האנושי הפלסטיני

למרות העוני והאבטלה הגבוהים, לרשות הפלסטינים עומד הון אנושי משמעותי. מדד ההון האנושי של הבנק העולמי מציב את פלסטין מעל ממוצע המדינות בעלות הכנסה נמוכה-בינונית. רמת ההשכלה גבוהה יחסית – ובשנים האחרונות נרשמה עלייה עקבית במספר הפלסטינים בגדה המערבית המחזיקים בתואר ראשון ומעלה, במיוחד בקרב נשים.

Human Capital Index in Israel and Palestine (West Bank and Gaza)

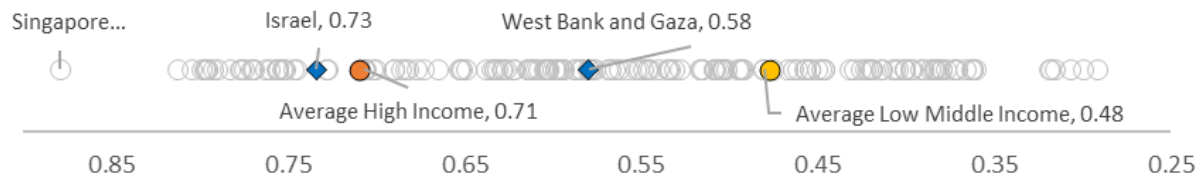

Fig. 6 - The World Bank, Human Capital Project, "Human Capital Brief on West Bank and Gaza", October 2022

בשל הקרבה למרכזי הכלכלה הישראליים, ביטול ההגבלות ומתן אפשרות לשיתוף פעולה כלכלי צפויים להוביל לעלייה דרמטית ברמות ההכנסה של הפלסטינים ולשיפור רמת החיים שלהם.

Education Attainment of BA and above, West Bank [%]

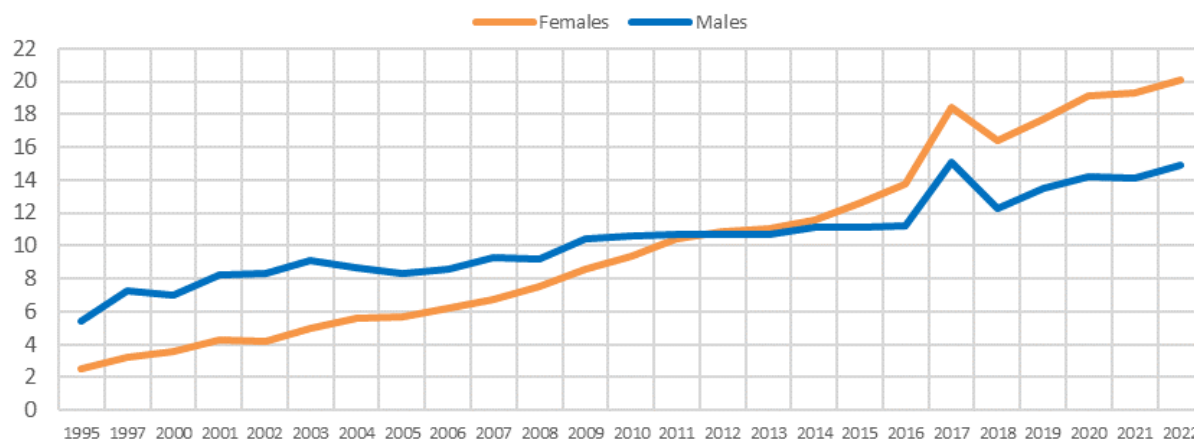

Fig. 7

הלשכה הפלסטינית המרכזית לסטטיסטיקה (PCBS)

ישראל היא כבר כלכלה כפולה – האם היא יכולה להפוך לכלכלה מאוחדת?

כלכלת ישראל מתבססת במידה רבה על תעשיית ההייטק בתל אביב וסביבתה, מה שהופך אותה לכלכלה החזקה ביותר לנפש באסיה. עם זאת, התעשייה הישראלית המסורתית חלשה יחסית, והאזורים הפריפריאליים נחשבים לפחות מפותחים כלכלית.

בשל עלויות העבודה הגבוהות בישראל, מוצרים רבים שפותחו בישראל מיוצרים למעשה במדינות אחרות. אך סמוך לישראל יש מדינה קטנה עם אוכלוסייה משכילה, מדד הון אנושי גבוה ועלויות עבודה נמוכות בהרבה – פלסטין.

אם ישראל ופלסטין יאמצו מודל של שיתוף פעולה כלכלי, ניתן יהיה לעצב בישראל ולייצר בפלסטין. שילוב כזה לא רק יעיל כלכלית, אלא עשוי להיות אטרקטיבי מבחינה שיווקית בעולם המערבי, בו יש תמיכה הן בישראל והן בזכויות הפלסטינים.

איחוד כלכלי – רעיון ישן שזמן לממש

במגילת העצמאות של ישראל נאמר:
"מדינת ישראל תשקוד על פיתוח הארץ לטובת כל תושביה; תהא נכונה לשיתוף פעולה עם הסוכנות הבינלאומית לשם קידום אחדות כלכלית של ארץ ישראל כולה."

לכן, רעיון האיחוד הכלכלי אינו חדש. הקמת שוק משותף עם מסים פדרליים, מערכת בנקאות אחידה ומדיניות השקעות חכמה יוכלו להוביל לצמיחה חסרת תקדים בשני הצדדים.

צעדים מרכזיים ליצירת איחוד כלכלי

1. **שוק עבודה מאוחד** – מתן אפשרות לפלסטינים לעבוד בישראל בתנאים שוויוניים תביא לרווחה כלכלית רחבה.
2. **מטבע אחד וניהול בנקאי משותף** – השקל החדש יהפוך ל"שקל ישראל-פלסטיין", ויופעל תחת פיקוח הבנק הפדרלי המשותף.
3. **השקעה בפיתוח תעשייתי** – הקמת מפעלים פלסטיניים שישרתו את כלכלת ישראל-פלסטיין.
4. **השקעה בחינוך** – יצירת מערכת חינוך מתקדמת ושילוב פלסטינים באקדמיה הישראלית.
5. **פיתוח אזורי פריפריה** – צמצום פערים בין תל אביב לשאר האזורים בישראל ופלסטיין.
6. **מדיניות סוציאלית שוויונית** – מערכת בריאות וביטוח לאומי אחידה לכל תושבי ישראל-פלסטיין.

מסקנה: עתיד של שותפות, רווחה ושלום

שילוב כלכלי יוכל לשנות את המציאות הישראלית-פלסטינית. כלכלה יציבה ושוויונית יותר היא המפתח ליצירת שלום, יציבות ושגשוג לשני העמים. דרך זו אינה פשוטה, אך היא הדרך היחידה להבטחת עתיד משותף, מבוסס על כבוד הדדי ושיתוף פעולה אמיתי.